

De hoed kloar

Johan Kwast

Nog ne kleane wekke te goan, dan zit eure zommervakaansie der wier op. Dan is et zo wied dat zee wierum môt. Zo'n dertig Rotterdamse keender bint jaarlijks in Boorn onderbrach. Jongs en wichter, dee op 't plattelaand 'n paar wekke wat könt biekommen. De, duur 'n bezetter, verinneweerde stad en 'n hongersnood doar, drif eur dizze kaant op.

Herman van Ingen, ne jong van good tien jaar oold oet de Bergstroat, hef bije oons an 'n Bieffel, noe vuur 't dearde moal zien tiedelijk hoeskommen. De ruimte, ne röstige menear van leawen en genog te etten, hef goo invlood op dizze stadskeender.

Elk joar keump Herman geern wier noar Boorn en zôt d'r tegenop as de vekaansietied of löp. Op 'n moal steet onvedachs Herman zien vaa bije oons an de duur. Liftend en lopend is den man ok oonze kaant opkömme. Hee prebeert hier vuur ziene Rotterdamse familie etten op te scharrelen. Lopend is-e van Riessen of kömme, en vaalt um 'n uur of twee, doodmeu bije oons op nen stool daal. Herman is blij dat-e zien vaa wier zôt, mear schrikt as-e mearkt hoo mager en oethongerd den der bije zit.

“Woar zal dat nog op oetdraien”, heur ie em deanken. Netuurlijk hef den man nog nich wat getten. Rap maakt mien moo em good wat mirragetten terechte. Heanigan trek-e wat bije en begeent te vetellen oawer zien Rotterdams gezin en hoo et d'r in 't westen an too geet.

Dree heupendvolle teelders mirragetten wördt achter mekaa noar binnen wearkt. As op de vroag, of hee genog hef had, nich voort “joa” wördt zeg, krig-e d'r nog veer snee stoete bije. Ok dee veendt meuteloos euren weg. “Foi, foi, waar lot den man dat toch allemoal, en zal-e d'r gin las van krieggen”, vroage wiej oons af.

“Morgen geet Johan wal met oe met, 'n boer op”. “Hee weet hier en doar wal de weg, dat schealt oe.” In Zeanderen en Hettum, bije familie en bekeande adressen van mien vaa, loop wiej zovöl etgerei op, da-w de twee volle jute zäkke hoast nich mear dreagen könt. Hier en doar hef et em ok nog ees gin nen ceant kost. Blij en riek met zovöl goodhead, geet-e wierum noar 't westen. Hee weet noe ok dat Herman et bije oons noar 't zin hef. Doar hoof-e nich oawer in te zitten.

't Is moandagmirrag van eure leste vekaansiewekke in Boorn. 'n Keerlike, armeurig in de kleere, keump bije oons langs 't kökkenraam lopen. Hee klopt an de zieddeur van 't hoes. Mien moo keant em nich. Hee zeg dat-e Schlosser oet de Nije Kearkstraat is. Geern wil-e nog wat earpel kopen. “Tot 'n vriedag is genog, want zoaterdag haalt de Duutsers oons allemoal op”, zeg-e. “Wiej mot oons Boorn veloaten; waarhen et geet, dat wee-w nich”.

Geeld hef-e nich völ, en woareargens onderduken is veur eur nich votleg. “Wiej mot et mear

oondergoan en ofwochen”. Dat eur nich vol goods te wochen steet, dat kö-j oonder de kloomp anveulen. En dat veult dee jörre ok hoarfien an. “t Is oons lot”, zeg-e.

Wiej könt et oons nich veurstellen, dat-e dee weure zo beröstend kan zeggen. Hee krig genog earpel met; vuur de hele wekke. 't Is 't leste wa-w nog vuur em könt doon, in dizzen onmachtigen toostaand. Betalen hoof-e nich, dat sprek vanzölf. “Nemt et zo mear met”, zeg mien moo. “k Heb noe trouwens ok gin geeld bije mij”, zeg-e. Wat zal d'r in dat gezin an de Nije Kearkstroat; kommende daage wal nich umgoan?

Ok bije oons wördt d'r oawer noaproat. Hoo kan zowat, in oons Boorn en wiederop in 't laand, toch bestoan! Wiej könt et oons nich begriepen. 't Geet et meanselijk vestaand en 't innerlijk geveul wied te boawen. Met 'n betrouwd gemood löp de wekke op 'n ean. Vriedaagns, tegen 'n oawend, doar klopt Schlosser wier an de zieddeur. “k Wil oe dee earpel nog betalen”. “Morgen is 't met oons zo wied, . . dan mö-k de hoed kloar hebben”. “Nemt et geeld mear an; doat dat noe mear”. “Wiej hebt et nich meer neurig”, zeg-e. Doar geet de jörre wier; wiej kiekt em noa. 'n Mood is d'r kats oet. Heanig sloft 't keerlike op 't hoes an. Zo-j doar nich stil van wörden? 'n Stried met 't leawen is-e angoan en hee hef 't hier an 'n ean brach. Morgen kan-e goan, hee hef “de hoed kloar”. Meer as klean veul ie oe, en meer as stil bi-j. A-j dat dee aarme, seempele Boornse jörre, hebt heuren zeggen.

's Zoaterdag, roond 't mirraguur, steet d'r aarig wat volk op 't perron. De vekaansiekeender goat wier noar Rotterdam. 'n Trein oet Hengel zal d'r zo wal ankommen. De meesten bint opgeruumd en blij. Wat oolderen vroagt zich bedrukt of, hoo et eur zal goan, as zee wier in 't hoes bint.

In eenmoal is d'r 'n gedoo bije 'n ingaank van 't station. De leu kiekt verschrikt noar wat zich doar afspölt. 'n Koppelke Boornse Jörren wördt duur Duutse soldoaten in bedwang holen, en nich zo zachzinnig 't perron op dreewen. Nen eankelen strukelt, nen aanderen löt zich protesterend vuuroawer vallen. 'n Kolf van 'n Duuts geweer brech eur wier in de beene. De meesten slept zich, as vedoowd, 't perron oawer. Alns geet an oons, as in nen rappen film vuurbiej.

Doar keump 'n trein anzetten, steunend en staampend stopt-e vuur 't perron; de deuren goat

lös. In 't vuurste deel stapt oonze logees noar binnen. As zee zit, zwaait zee oetgeloaten. Zee hebt ne mooie vekaansie had.

Op 't zölfde ogenblik, ongeleuf; de leu schrikt zich lam. De duren achteran, van de wagons, wördt lös smetten. Rap wördt de Jörren d'r met geweld indrukt. Schlosser is d'r ok bie. Hee verzet zich nich. Hee hef "de hoed kloar". Gin meanske dörf d'r nog nen vinger noar oet te stekken. Te laat; joa, wiej bint te laat, dat bi-w. De duren sloet zich. Heanig zet 'n trein noar 't westen, zich in beweging. Doar goat ze. 't Eene deel reizigers geet noar 't hoese; 't aandere deel wördt met onbekeande bestemming, as slachvee ofvoerd.

"Wie één mens redt, redt de hele wereld"

Herdenkingsmonument aan de Parallelweg tegenover het NS-station.

Foto: Sjaan Tieman

Doar stoat wiej dan; stil en veslagen, alleen met oons zölf, in oorlogstied, op 'n veloaten Boorns spoorperron. Ogenbeukekeriej zo-j deanken. 't Möt hoast wal, zo völ onmeanselijks kan nich bestoan. Toch is et zo; 'k heb et met eagen ogen zeen en et good metkregen. 't Zal mij mien hele leawen bieblewen. Ik wörd et nich wier kwiet en dat mag ok nich. 'n Poar moand later komt de Schlosser's um, in 't concentratiekamp Auschwitz.

Strukelsteene doot oons d'r an wierumdeanken. Eenen strukelsteen, vuur een meansenleawen van ne Boornse Jörre. Ofvoerd en umbrach. D'r ligt völ steene. Dat angriepende strukelsteen leggen heb ik steark metbeleawd. En, et hef mij good doan, dat hef 't. En elken dag kö-w bie de Boornse Jörren efkes stille stoan. Bij de huuze, woar zee vroager wont hebt, ligt dee strukelsteene. Euren leaftied en namen stoat d'r op. In 't boek "Stolpersteine in Borne", kö-j eure vroagere adressen veenden.

Rabeka van Gelder huwt in 1916 met Salomon Schlosser uit Den Ham. Ze gaan aan de Nieuwe Kerkstraat (nu nummer 26) wonen, waar hun zoon Levie in 1918 wordt geboren. In de oorlog woont Izak van Gelder, de broer van Rabeka, bij hen in. Salomon handelt in alles wat los en vast zit, terwijl zijn zoon in paarden doet. In de oorlog worden Salomon en zijn zoon Levie tewerkgesteld in kamp Overbroek te Kesteren. Enkele maanden later worden zijn vrouw Rabeka en haar broer Izak uit Borne opgehaald en treffen de vier elkaar in Westerbork. Een week later worden ze naar Auschwitz gedeporteerd. Salomon en Rabeka overlijden daar op 12 oktober 1942. Levie wordt niet direct vergast, hij komt een paar maanden later om op 21 januari 1943.

Bronnen:

<http://stolpersteine-borne.nl>

<http://akevoth.org/genealogy/schlosser/564.htm>

Veer mei goa-w wier. 't Doodherdeanken van alle slachoffers oet 'n oorlog. Leu dee 't leawen hebt loaten; oet de tied bint kömmen. Vuur de Jörren he-w 'n herinneringsmonumeant an 'n Parallelweg stoan. 't Jäske, met de gelle steern, zeg genug.

Wiej, de leu dee d'r hier nog roondloopt, loa-w d'r nich zomear an veurbiej goan. Loa-w d'r effen stille stoan en 't heuwd buugen. Kö-w effen ofstaand nemmen van 't roazend bestoan in oons, en um oons hen. Nen oorlog met zovöl lieden mag nich wier vuurkommen. Hier nich en neargens nich; loa-w et nich vergetten!

Könne wiej et nog opbrengen um mekaa de haand too te stekken? Preberen met alle leu in vrea te leawen? 't Rech van 'n stearksten en 't onrech, hebt dan geliek ok ofdoan. Joa, in vrea leawen. Hier in Boorn en oaweral op dizen eardkloot. 't Zol 'n groot woonder wean. Schlosser hef et oons vuur doan. Dat seempele Boornse Jörke har, op tied, ziene "hoed kloar".